ASPECTE PRIVIND STRUCTURA TIPOLOGICĂ A OICONIMELOR DIN JUDEȚUL TELEORMAN

Constantin ȚIBRIAN
Universitatea din Piteşti

Abstract: *Among toponyms, the oikonyms have a very clear defined structure, the name of human settlements appearing as motivated and keeping this motivation until this day. This motivation is determined by the relationship between the object and its designation (settlements formed starting from entopics), a neighborhood relationship with some object close in space.*
Most of them have an anthroponimic as a starting point, to which different suffixes have been attached, first of all group suffixes (-eşti, -eni, -ani, -ar(i), -aş(i), -o(i)). Many such names, formed with the above suffixes, appear as an illustration of social relationships.
Also, there are compound oikonyms, which find a motivation at a local level, the second component having an individualizing role.
The toponymic system depends on the colloquial language system, either directly or by means of the antroponymic system, which in turn, is also subordinated to the lexical system of the language. Most oikonyms have only one source, namely colloquial language.
Key words*: oikonyms, typological structure, toponyms*

Din întreg ansamblu de toponime româneşti, structura cea mai clar conturată o au ***oiconimele*** (gr. ***oikos*** „casă" şi ***onyma*** „nume"). Numele lor nu sunt întâmplătoare, ele au o istorie a lor, care, dacă este cunoscută, poate lămuri multe probleme legate de originea lor.

Oiconimia, în evul mediu, era într-o continuă schimbare: dispăreau sate vechi, apăreau sate noi, iar unele sate îşi schimbau numele.

Până în secolul al XIX-lea, denumirile de sate apar, în majoritatea cazurilor, spontan, fără intervenția oficială a statului, iar criteriile de întocmire a unei clasificări tipologice a numelor de aşezări omeneşti sunt diferite, fiind subordonate scopului urmărit şi punctului de vedere din care se face cercetarea.

Unele nume de sate de proveniență străină, pe care vorbitorii nu prea le înțeleg, sunt puține şi le putem încadra în modele toponimice pasive.

În județul Teleorman, numele de sate apar ca motivate şi păstrează această motivare până în zilele noastre neschimbată.

Motivarea numelor de aşezări omeneşti este determinată de câteva aspecte, şi anume:

a) Există un raport direct între obiect şi denumirea lui. E vorba de localitățile formate pe baza unor entopice (*Beuca*, *Izvoarele*, *Măgura*, *Poeni*, *Prislop*, *Şipote*, *Talpa*, *Vârtoape*) sau vegetație (*Crângu*, *Plopi*, *Salcia*, *Secara*, *Stejaru*).

b) Denumirea unor sate este motivată de un raport de vecinătate cu un alt obiect apropiat în spațiu. Cele mai frecvente cazuri sunt furnizate de trecerea numelui de la o apă la sat (*Vedea*, *Teleorman*, *Călmățui*, *Tecuci*) sau de la o anumită formă de relief (*Lipia* „bucată de teren plat", *Lunca* „şes de-a lungul unei ape curgătoare", *Piscu*, *Crevenicu* „loc accidentat").

c) Cele mai multe dintre numele de aşezări omeneşti din județul Teleorman sunt formate cu ajutorul sufixelor care fac parte din categoria sufixelor nume de grup (*-eşti*, *-eni*, (*-ani*), *-ar*(*i*), *-aş*(*i*)). Unele dintre aceste denumiri, formate cu astfel de sufixe, apar

BDD-A5404 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.88 (2026-11-12 14:26:13 UTC)

ca o expresie a unor raporturi sociale. O motivare socială prezintă şi denumirile care au la bază porecle date locuitorilor, nume de popoare şi naţionalităţi, de anumite evenimente istorice care au avut loc pe teritoriul acestui judeţ (*Cetatea*, *Comoara*, *Slobozia*, *Sârbeni* etc.). Motivarea unor denumiri rezultă din raportul care se stabileşte în relaţiile dintre indivizi sau dintre grupurile de indivizi.

Cel mai frecvent procedeu de formare a numelor de sate din judeţ este cu ajutorul sufixului nume de grup *-eşti* de la un antroponim (nume de persoană, poreclă, supranume). Acest sufix este un indiciu precis pentru formarea numelor de sate[1], el fiind unul dintre cele mai vechi sufixe[2].

Mecanismul de formare a numelor de localităţi cu ajutorul acestui sufix de nume de grup acţionează în felul următor: o persoană, de exemplu, din neamul lui *Bălan* este *bălănesc*, iar mai multe persoane din acest neam sunt *bălăneşti*. Locul unde şi-au întemeiat satul aceşti *bălăneşti* se va numi *Bălăneşti*.

Din rândul acestor oiconime derivate cu sufixul *-eşti* menţionăm: *Adameşti*, *Albeşti*, *Antoneşti*, *Baldovineşti*, *Băseşti*, *Bârseşti*, *Blejeşti*, *Brăteşti*, *Buteşti*, *Calomfireşti*, *Călineşti*, *Ciolăneşti*, *Conţeşti*, *Cosmeşti*, *Dideşti*, *Dobroteşti*, *Drăceşti*, *Găvăneşti*, *Necşeşti*, *Rădoieşti*, *Răsmireşti*, *Slăveşti*, *Sovăreşti*, *Tomuleşti*, *Turceşti*, *Ţigăneşti*, *Văcăreşti*, *Vităneşti*, *Zloteşti* etc.

La formarea oiconimelor, un sufix productiv este *-eni*, de origine bulgară (*-eane*). Este un sufix vechi care apare în documentele din perioada secolelor XIV-XV: *Olteni* (1436), *Curteni* (1464). Oiconimele formate cu sufixul *-eni* au la bază entopice (*Crângeni*, *Deleni*, *Fundeni*, *Gârleni*, *Lăceni*) sau antroponime (*Albeni*, *Călugăreni*, *Negreni*, *Ştefeni*, *Udeni* etc.).

Oiconimele formate cu sufixul *-ar*(*i*) pot fi formate direct de la apelative, denumind meserii sau profesii (*Ciurari*, *Pielari*, *Prunari*, *Năvodari* etc.).

Multe nume de sate se formează cu sufixul *-easca*, un sufix posesiv, care are aceeaşi origine cu sufixul *-eşti*. Adjectivele posesive în *-esc* se transformă în substantive ca nume de loc (în general numele moşiilor) şi apoi în nume de sat: *Floreasca*, *Odobeasca*, *Orbeasca*, *Păulеasca*, *Văcăreasca*, *Zâmbreasca*.

Alături de formaţiile în *-easca* se întâlnesc şi cele în *-easa*: *Băduleasa*, *Băneasa*, *Ludăneasa*, *Ştorobăneasa* etc.

Deosebirea dintre oiconimele formate cu sufixele *-easca* şi *-easa* constă în aceea că cele în *-easa* au un pronunţat caracter antroponimic, nefiind legate de un nume de loc, pe când numele de sate formate cu sufixul *-easca* au la bază relaţia de proprietate şi provin de la antroponime: *Brătioara*, *Brâncoveanca*, *Broşteanca*, *Copăceanca*, *Dulceanca*, *Olteanca* etc.

Există şi alte sufixe pentru formarea numelor de aşezări omeneşti: *-ov* (*Banov*, *Clocociov*, *Nanov*, *Pleaşov* etc.), *-işte* (*Siliştea*, *Braniştea*), *-et* (*Frăsinet*, *Peretu*, *Socetu*), *-oasa* (*Aninoasa*, *Găunoasa*, *Smârdioasa*), *-cea* (*Segarcea*, *Zimnicea*), *-at* (*-aţi*) (*Afumaţi*, *Atârnaţi*, *Bălţaţi*, *Răsfiraţi*, *Spânzuraţi*).

Se întâlnesc şi multe *oiconime analitice* (*compuse*), care îşi găsesc o motivare pe plan local, rolul celui de-al doilea element component din structura oiconimului compus fiind de individualizare.

Sistemul de formare a oiconimelor compuse, aşa cum arată documentele slavone şi româneşti era bine consolidat, ceea ce denotă că el se formase şi funcţiona cu mult înainte de secolul al XV-lea.

În comparaţie cu hidronimele sau cu oronimele, la oiconime există o situaţie legiferată, care nu permite excluderea din structurile compuse a unuia dintre termeni, pe

BDD-A5404 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.88 (2026-11-12 14:26:13 UTC)

când la hidronime şi oronime structura compusă este simplificată, fiind redusă prin suprimarea primului termen, la o structură simplă.

Având în vedere componenţa lexico-gramaticală a termenilor din care sunt formate oiconimele compuse, putem distinge, pe baza materialului cules, trei clase importante:

1. ***Substantiv + substantiv***

a) substantiv în nominativ + substantiv în nominativ (*Drăgăneşti-Vlaşca*, *Plopii-Slăviteşti*, *Siliştea-Gumeşti*, *Schitu-Poienari*, *Vida-Fotăcheşti* etc.);

b) substantiv în nominativ + substantiv în genitiv (*Talpa Poştei*, *Valea Părului*, *Valea Cireşului* etc.);

c) substantiv în nominativ + substantiv în acuzativ (*Drăgăneşti de Vede*, *Măgura cu Liliac*, *Roşiori de Vede* etc.).

2. ***Substantiv + adjectiv***

În cadrul acestei structuri, oiconimele sunt relativ puține (*Balta Sărată*, *Părul Rotund*, *Satul Nou*, *Siliştea Mică*, *Valea Albă* etc.)

3. ***Substantiv + prepoziție + adverb***

Aceste oiconime au apărut ca urmare a creşterii populaţiei din zona respectivă: *Călmăţuiu de Jos*, *Călmăţuiu de Sus*, *Orbeasca de Jos*, *Orbeasca de Sus*, *Tătărăştii de Jos*, *Tătărăştii de Sus*, *Vârtoapele de Jos*, *Vârtoapele de Sus* etc.

Sistemul toponimic este dependent de sistemul limbii comune, fie în mod direct, fie prin intermediul sistemului antroponimic care, la rândul lui, este subordonat sistemului lexical al limbii. Din punct de vedere teoretic, raportul dintre cele trei sisteme (lexical, antroponimic, toponimic) poate fi definit prin următoarele reguli:

- există o permanentă trecere de elemente dintr-un sistem în altul;
- sistemele toponimic şi antroponimic au drept sursă principală lexicul comun al limbii;
- toponimia şi antroponimia au un număr de elemente împrumutate din alte limbi cu care limba română a venit în contact (în special slavă şi turcă, în cazul Teleormanului).

În majoritatea cazurilor, oiconimele din judeţul Teleorman au o singură sursă – limba comună. Ele sunt creaţii româneşti, indiferent de originea etimonului care le stă la bază, deoarece numele lor eu fost date de români.

Se întâlnesc şi oiconime cu formă de plural (cf. *Fântânele*, *Izvoarele*, *Odăile*, *Saielele*, *Videle*, *Zbraghezele*, *Zimnicele*). Vorbind despre astfel de plurale, Iorgu Iordan[3] arată că: „Subiectele vorbitoare au simţit nevoia să distingă, cu ajutorul unui plural nou, funcţiunea toponimică de funcţiunea lexicală obişnuită a unuia şi aceluiaşi apelativ. De aceea, izvorul faptelor morfologice cercetate trebuie căutat în nevoia de a evita confuzia dintre numele topice şi elementele lexicale din limba curentă care le stau la bază".

Există şi o serie de oiconime vulgare, care au o cauză obiectivă. Este vorba despre înclinaţia românului spre umor, spre haz, de psihologia socială a unui popor care a avut un trecut zbuciumat şi a îndurat împilări de la străini[4]. De-a lungul timpului, ele au fost schimbate. Astfel, *Belitori* a fost înlocuit cu *Troianu*; *Căcănău* cu *Vânători*; *Futăcei* cu *Vatra*; *Flocoasa* cu *Valea Albă* etc.

Multe oiconime au la bază un epitet: *Frumoasa*, *Pârlita*, *Râioasa*, *Mândra* etc.

Oiconimia are, după cum am văzut, un sistem riguros de formare a cuvintelor.

BDD-A5404 © 2006 Universitatea din Piteşti
Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.88 (2026-11-12 14:26:13 UTC)

Note

[1] Gh. Bolocan (coordonator), *Dicţionarul toponimic al României* (*DTRO*), vol. I, A – B, p. 5

[2] Ion Pătruţ, Malvina Pătruţ, *Toponimice bănăţene în -eşti* în *CL*, XIII, nr. 2, p. 201-208

[3] *Toponimia românească*, Editura Academiei, 1963, p. 2

[4] Constantin Ţibrian, *Studiu etimologic despre localităţile teleormănene*, Editura Paralela 45, p. 77

Bibliografie

Bolocan, Gheorghe, *Dicţionarul toponimic al României* (*DTRO*), vol. I, A – B, Craiova, 1993

Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Editura Academiei, 1963

Pătruţ, Ion, *Nume de persoane şi nume de locuri româneşti*, Bucureşti, 1984

Ţibrian, Constantin, *Studiu etimologic despre localităţile teleormănene*, Editura Paralela 45, Piteşti, 2003

BDD-A5404 © 2006 Universitatea din Piteşti

Provided by Diacronia.ro for IP 18.97.14.88 (2026-11-12 14:26:13 UTC)